

Ellen Almgren
Analysavdelningen

08-563 088 07
ellen.almgren@hsv.se
www.hsv.se

2008-12-16 Reg.nr 63-1650-08

Intresset för högre utbildning

Återrapportering av ett regeringsuppdrag

Innehållsförteckning

Inledning.....	3
Skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade.....	6
Registrerade över tid	7
Skillnaden mellan sökande och registrerade höstterminen 2007	9
Beskrivning av grupperna	12
Utvecklingstendenser.....	15
Utbildningsinriktning och lärosäte i sökandes val	17
Förstahandsval av utbildning bland sökande inför höstterminen 2007	17
Förstahandsval av lärosäte bland sökande inför höstterminen 2007	21
Registreringsalternativ bland sökande höstterminen 2007.....	22
Registreringsalternativ en termin senare.....	24
Alternativ sysselsättning för sökande som inte påbörjar utbildning.....	26
Alternativa sysselsättningar bland unga vuxna – en generell bild	26
Unga vuxna i arbetskraften	26
Grupper utanför arbetskraften	27
Alternativ sysselsättning bland sökande hösten 2006.....	28
Alternativa sysselsättningar bland sökande hösten 2006	28
Skillnader mellan nya sökande och sökande som har studerat tidigare.....	29
Möjligheter att använda sök- och antagningsstatistik som underlag för bedömningar av behovet av högskoleplatser inom skilda utbildningsinriktningar och vid olika lärosäten	32
Sammanfattning.....	33

Inledning

Följande PM är en återrapportering av ett uppdrag som regeringen har gett Högskoleverket i 2008 års regleringsbrev:

”I syfte att utveckla kunskapen om intresset för högre utbildning ska Högskoleverket redovisa en uppföljning och analys av orsakerna till och skälen för den stora skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade vid universitet och högskolor.

Redovisningen ska innefatta bedömningar och analyser av

- alternativ sysselsättning bland de sökande som inte påbörjar en utbildning,
- hur stor andel av de sökande som inte påbörjar en utbildning men som återfinns i utbildning en senare termin, och i vilken utsträckning denna påbörjade utbildning har samma utbildningsinriktning och ges vid samma lärosäte som den tidigare sökta utbildningen, och
- vilka möjligheter som finns att använda sök- och antagningsstatistik som underlag för bedömningar av behovet av högskoleplatser inom skilda utbildningsinriktningar och vid olika lärosäten.”¹

I linje med den sistnämnda punkten ovan har vi framför allt använt oss av befintlig statistik över sökande, antagna och registrerade i följande redovisning. I många fall har vi dock fördjupat analyserna mer än vad brukligt är i vår reguljära redovisning av denna statistik. I några fall har vi också använt oss av andra datamaterial för att belysa de sökande som inte registrerar sig på högre utbildning vid universitet och högskolor.

Statistiken över sökande och antagna som Högskoleverket publicerar bygger på uppgifter från Verket för högskoleservice (VHS) och lärosätena som bearbetats av Statistiska centralbyrån (SCB). Dels publiceras en s.k. snabbstatistik på området som har till syfte att snabbt visa antalet sökande inför en termin strax efter sista anmälningdag. Dessa uppgifter brukar publiceras i en statistisk analys, i Högskoleverkets årsrapport och i NU-statistikdatabasens sökandetrycksapplikation.² Mer ingående uppgifter om sökande, resultatet av antagningsomgångarna och registrerade publiceras dels i ett s.k. statistiskt meddelande som SCB årligen publicerar på uppdrag av Högskoleverket, dels i NU-statistikdatabasen.³

Sök- och antagningsstatistiken beskriver en ganska komplex process, vilket vi hoppas kunna visa med större tydlighet längre fram i denna PM. Det finns dock skäl att redan här nämna några viktiga förhållanden. För det första beskriver vår statistik i huvudsak de ordinarie höst- respektive vårterminsomgångarna. Sedan hösten 2007 sker mycket av antagningen samordnat genom det s.k. NyA-systemet, medan tidigare sökandestatistik till ganska stor del också bestod av lokal antagning. En

¹ Citerat ur regleringsbrev för budgetåret 2008 avseende Högskoleverket, regeringsbeslut II:15.

² För de senaste publikationerna, se Statistisk analys 2008/5 (Högskoleverket), Högskoleverkets årsrapport 2008:19 R och <www.hsv.se/nu-statistikdatabasen>.

³ För de senaste publikationerna, se UF 46 SM 0801 Universitet och högskolor. Sökande och antagna till högskoleutbildning på grundnivå och avancerad nivå höstterminen 2008 (Sveriges officiella statistik: Statistiska meddelanden, Högskoleverket och Statistiska centralbyrån) och <www.hsv.se/nu-statistikdatabasen>.

del utbildningar vid universitet och högskolor ligger emellertid inte i de ordinarie omgångarna utan i stället i särskilda omgångar – också samordnade via VHS – av olika skäl. Inför höstterminen 2008 fanns till exempel två internationellt inriktade ansökningsomgångar, ”Internationella Masterprogram HT2008” och ”International Courses and Programmes Autumn Term 2008”, med sista ansökningsdatum 1 februari. Sådana särskilda ansökningsomgångar ingår generellt inte i den ordinarie redovisningen av sökandestatistiken.⁴ Tonvikten i redovisningen av sökandestatistiken, särskilt det statistiska meddelandet, ligger på höstterminer, eftersom volymen på både utbudet och efterfrågan av högre utbildning är väsentligt högre då. Det gäller även redovisningen i denna PM – med några undantag koncentrerar vi oss på sök- och antagningsstatistiken gällande ordinarie ansökningsomgångar inför höstterminer nedan.

Ansöknings- och antagningsprocessen är lång och innehållsrik. Ansökan till utbildning som påbörjas en viss hösttermin ska senast ske omkring mitten av april aktuellt år. Ansökan kan gälla (och gäller ofta) mer än ett alternativ, där det första angivna alternativet räknas som sökandes förstahandsalternativ, dvs. den utbildning som man i första hand önskar påbörja, med efterföljande alternativ i fallande prioritetsordning. Ett första urval äger rum i början av juli. Innan dess kan sökande ha kompletterat sin ansökan med slutbetyg eller liknande meriter, och alla sökandes behörighet prövas. Därefter tar de sökande ställning till antagningsresultatet i första omgången – huruvida man accepterar ett erbjudande eller ej och huruvida man önskar kvarstå som sökande i annat fall eller ej. I augusti sker en andra urvalsomgång, och återigen ska de sökande ta ställning till eventuella antagningserbjudanden. Därefter sker ytterligare antagning av eventuella reservplacerade i mån av plats ända tills studierna påbörjas någon gång i september. Ibland sker antagning ännu senare än så, och den faktiska volymen på olika utbildningar är svår att fånga innan statistik över registrerade kan publiceras.

Att processen är lång och innehållsrik får konsekvenser både för de sökande rent praktiskt och för statistiken. De sökandes beteende genom processen kommer att belysas mer i nedanstående redovisning. Där blir det också tydligt att statistiken över sökande och antagna innehåller många olika dimensioner. Till exempel kan antalet sökande åsyfta hela antalet sökande såsom det ser ut i vår redovisning av ”snabbstatistiken” (se ovan) eller bara de sökande som är behöriga till sökt utbildning. Till olika lärosäten eller utbildningar kan man ha sökt i första hand (dvs. förstahandssökande) eller som lägre prioriterade alternativ. Antagen till sitt förstahandsalternativ eller till lägre prioriterade alternativ kan man vara i såväl den första som den andra urvalsomgången (eller i bägge, förstås). Ofta redovisas statistik gällande alla sökande, oavsett studieerfarenhet, men ett särskilt fokus brukar också riktas mot den grupp sökande som inte har tidigare högskolestudier och som alltså utgör ett potentiellt nytillskott i högre utbildning. Skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade varierar förstås beroende på vilka grupper av sökande som åsyftas, något vi redovisar i större detalj nedan.

Antalet internationella sökande har ökat kraftigt under senare år. Inför höstterminen 2008 sökte ca 22 000 personer utan fullständigt personnummer⁵ i den ordinarie höstterminsomgången (med sista

⁴ Vi samlar emellertid in uppgifter även om dessa antagningsomgångar, och i takt med växande volym på sådana omgångar ökar också betydelsen av att redovisa sådan statistik. En utveckling pågår därför särskilt kring de stora internationella omgångarna.

⁵ I sök- och antagningsprocessen tilldelas utländska personer utan svenskt personnummer ett tillfälligt och ofullständigt personnummer, och det är också så utländska (internationella) sökande i första hand identifieras

anmälningsdag 18 april). Ännu fler sökande utan fullständigt personnummer sökte i de två internationellt inriktade omgångarna (med sista anmälningsdag 1 februari); ca 70 000 ansökningar från sökande med ofullständigt personnummer återfinns här. Dock är sannolikt inte alla dessa unika individer, utan samma personer har sökt i flera omgångar. Inför höstterminen 2007 sökte 11 000 med ofullständigt personnummer i den ordinarie höstterminsomgången. Internationella sökande innebär påfrestningar för såväl antagningssystemet i helhet som sök- och antagningsstatistiken. De ofullständiga personnumren är svåra att följa genom processen, vilket gör sådana sökande svårare att matcha med registrerade. Vi har därför valt att i följande redovisning koncentrera oss på sökande med fullständiga personnummer.

Vår redovisning är uppdelad i fyra delar: I ett första kapitel belyser vi skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade både över tid, men också mer fördjupat gällande sökande och registrerade höstterminen 2007. Här beskriver vi sök- och antagningsprocessen, och därmed också sök- och antagningsstatistiken i större detalj. Det nästföljande kapitlet handlar om utbildningsinriktning och lärosäten i förstahandsvalen hos de sökande, dels enligt punkt 2 ovan men också mer fördjupat vad gäller sökande höstterminen 2007. Ett tredje kapitel behandlar punkt 1 ovan – alternativ sysselsättning både för gruppen unga vuxna i allmänhet men också för en specifik population sökande (till höstterminen 2006) som inte registrerat sig. I ett fjärde och avslutande kapitel diskuterar vi möjligheterna att använda sök- och antagningsstatistik som underlag för bedömningar av behovet av högskoleplatser enligt punkt 3 ovan.

Vi har i möjligaste mån använt oss av den senaste statistik som finns tillgänglig avseende sökande och registrerade, dvs. höstterminen 2007. Vad gäller sysselsättning är dock den senast tillgängliga statistiken från 2006. I flera fall gör vi också historiska tillbakablickar.

i sök- och antagningsstatistiken. Personer utan svenskt personnummer som registreras på högre utbildning kan senare få antingen ett fullständigt personnummer eller en annan typ av ofullständigt personnummer.

Skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade

Inför en hösttermin är det många som söker till högskoleutbildning på grundläggande och avancerad nivå på universitet och högskolor. Till höstterminen 2007 sökte totalt 291 500 personer. Av dessa hade drygt två tredjedelar eller 200 000 studerat tidigare, medan den resterande knappa tredjedelen om 91 500 sökande inte gjort det. Att en så stor del av de sökande studerat tidigare hänger samman med att man inte bara måste söka om man vill börja studera eller byta studieinriktning. Man måste också i vissa fall göra en ansökan som ett led i de fortsatta studierna. Detta gäller framför allt inom ämnesområden där man i stor utsträckning inte läser i program, utan istället väljer fristående kurser som så småningom ger en examen. I princip måste man söka till varje ny kurs man vill genomgå.

Av dem som inte tidigare hade studerat vid en svensk högskola utgör 19-åringar den största gruppen. När de sökte i mitten av april 2007 har de ännu inte slutfört sin behörighetsgivande gymnasieutbildning. I denna grupp var det således många som var obehöriga till den utbildning de då sökte i första hand, men innan första urvalsomgången har de allra flesta hunnit komplettera sina ansökningar med de färskaste gymnasiebetygen och blir då behöriga sökande. Det gäller dock inte alla. En del fick inte de betyg som krävdes för att bli behörig till den utbildning som de sökt i första hand. Dessa är då inte behöriga sökande och att vara behörig är ju en förutsättning för att bli antagen till den sökta utbildningen.

För att få en mer rättvisande bild av skillnaden mellan sökande och registrerade är det rimligt att istället för alla sökande utgå ifrån behöriga förstahandssökande. Hösten 2007 var de 252 600, dvs. knappt 39 000 var obehöriga sökande. Alla obehöriga sökande kommer naturligtvis inte direkt från gymnasieskolan, utan här återfinns också andra som av olika skäl i första hand sökt en utbildning som de vet att de inte är behöriga till, kanske främst som tecken på en viljeyttring att det är denna utbildning de helst skulle vilja delta i.

Tabell 1. Antagningsflödet till högskoleutbildning, per hösttermin

Höst	Sökande	Behöriga sökande	Antagna	Registrerade
2000	283 331	259 372	181 562	160 004
2001	268 563	246 072	182 027	162 622
2002 ¹	284 403	260 443	191 038	174 591
2003	291 672	266 954	193 601	177 953
2004	293 882	267 482	185 829	172 390
2005	289 528	262 486	180 600	167 157
2006	263 671	237 995	171 837	156 060
2007	291 540	252 606	191 168	181 771

¹ Från och med hösten 2002 redovisas endast sökande med fullständiga personnummer.

Syftet med hela antagningsprocessen är att matcha ihop sökande med det utbildningsutbud som erbjuds. Till vissa utbildningar överstiger antalet sökande kraftigt antalet erbjudna studieplatser. Det gäller exempelvis läkarutbildningen som hösten 2007 hade 6,8 behöriga förstahandssökande per

antagen. Då görs ett urval bland de sökande och de med sämst meriter (betyg eller högskoleprovspoäng) får då inget erbjudande om plats, dvs. de blir inte antagna. Ur det perspektivet är det inte förvånande att antalet registrerade understiger antalet sökande, men det är inte den enda förklaringen till skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade.

Registrerade över tid

Den stora skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade som uppdraget utgår ifrån är i mångt och mycket ett tidsrelaterat problem. Inför varje hösttermin överstiger antalet sökande med vid marginal antalet registrerade, men hur ser det ut över tid? I vilken utsträckning återfinns sökande som inte registreras aktuell hösttermin i högre utbildning vid ett senare tillfälle? Vi har valt att studera sökande inför höstterminen 2003 över tid för att belysa den aspekten.

Tabell 2. Sökande till höstterminen 2003 som ej tidigare läst i högskolan och därav antal registrerade för första gången till och med vårterminen 2008

Kön	Sökande ¹	Registrerade för första gången											
		HT03	Totalt	Andel	HT03	VT04	HT04	VT05	HT05	VT06	HT06	VT07	HT07
Kvinnor													
-19	11 787	10 478	89	5 428	875	1 989	452	871	201	351	80	174	57
20	10 180	9 019	89	5 349	827	1 457	291	518	123	225	61	117	51
21	6 949	5 844	84	3 561	547	817	200	332	89	135	55	83	25
22	4 346	3 396	78	2 017	336	460	98	187	67	104	30	72	25
23	3 062	2 292	75	1 338	223	318	76	132	46	71	34	36	18
24	2 273	1 599	70	994	142	190	58	73	30	48	16	33	15
25-29	6 454	4 390	68	2 760	404	499	140	216	72	111	43	102	43
30-34	4 515	3 202	71	2 172	258	335	78	137	33	69	27	72	21
35-	8 764	5 863	67	4 295	434	467	142	183	67	97	54	82	42
<i>Kvinnor totalt</i>	<i>58 330</i>	<i>46 083</i>	<i>79</i>	<i>27 914</i>	<i>4 046</i>	<i>6 532</i>	<i>1 535</i>	<i>2 649</i>	<i>728</i>	<i>1 211</i>	<i>400</i>	<i>771</i>	<i>297</i>
Män													
-19	8 526	7 600	89	4 035	349	1 940	194	661	88	185	39	87	22
20	7 873	6 961	88	4 668	339	1 122	124	369	61	140	36	75	27
21	5 453	4 611	85	3 101	271	682	70	238	32	106	26	67	18
22	3 312	2 624	79	1 718	160	416	54	125	28	63	22	29	9
23	2 306	1 760	76	1 189	99	257	31	83	22	32	15	22	10
24	1 696	1 256	74	831	73	177	28	63	17	37	6	18	6
25-29	4 481	3 136	70	2 172	192	389	80	132	25	57	22	46	21
30-34	2 007	1 380	69	986	96	143	34	58	13	27	5	12	6
35-	3 074	1 961	64	1 525	109	168	26	53	13	33	8	19	7
<i>Män totalt</i>	<i>38 728</i>	<i>31 289</i>	<i>81</i>	<i>20 225</i>	<i>1 688</i>	<i>5 294</i>	<i>641</i>	<i>1 782</i>	<i>299</i>	<i>680</i>	<i>179</i>	<i>375</i>	<i>126</i>
Totalt	97 058	77 372	80	48 139	5 734	11 826	2 176	4 431	1 027	1 891	579	1 146	423

1. Sökande med fullständiga personnummer

I tabellen redovisas antalet sökande till höstterminen 2003 som återfinns registrerade för första gången höstterminen 2003 och nio efterföljande terminer. Endast sökande utan tidigare högskolestudier ingår i redovisningen ovan. Totalt sett återfinns 80 procent av de sökande utan tidigare högskolestudier till höstterminen 2003 förstagsregistrerade i högre utbildning någon gång mellan hösten 2003 och våren 2008. Bland de yngre sökande (särskilt 19- och 20-åringarna) är andelarna ännu högre – bara en tiondel av dessa unga sökande till höstterminen 2003 har inte någon gång registrerats vid universitet och högskolor fram till och med vårterminen 2008.

Hälften av de sökande inför höstterminen 2003 registrerades för första gången samma hösttermin. Drygt två tredjedelar, 68 procent, har förstagsregistrerats någon gång under det första året, dvs. fram till och med höstterminen 2004, och ytterligare ett år senare t.o.m. höstterminen 2005 har tre fjärdedelar förstagsregistrerats vid universitet och högskolor. Över tid är alltså skillnaden mellan sökande och registrerade inte stor.

Varje hösttermin är emellertid skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade stor – grovt sett är det mellan 40 och 50 procent av alla sökande som inte registreras den hösttermin de sökt till. Skillnaden varierar förstås över tid och i olika grupper, och den beror också på flera olika skäl som vi studerat närmare med avseende på de sökande till höstterminen 2007.

Skillnaden mellan sökande och registrerade höstterminen 2007

Hösten 2007 var det totalt 291 500 personer som sökte till högskolan via NyA-antagningssystemet. I de 291 500 sökande ingår alla sökande med fullständiga personnummer, dvs. såväl sökande till program och sökande till kurser, sökande som har studerat tidigare och sökande som inte har studerat tidigare (nya sökande) samt behöriga och obehöriga sökande. Av dessa antogs (erbjöds) 191 200 till en studieplats, vilket motsvarar att 66 procent av alla sökande antogs. De 191 200 antagna har alltså erbjudits en studieplats. Av dessa var det 181 800 som påbörjade studier under hösten 2007, dvs. 95 procent tog den erbjudna studieplatsen i anspråk. De resterande 5 procenten valde alltså att avstå från den erbjudna studieplatsen. Sammantaget var skillnaden mellan sökande och registrerade 291 500 minus 181 800, dvs. knappt 110 000 personer, eller annorlunda uttryckt, så registrerades 62 procent av de sökande. Vad är då orsakerna till att 110 000 sökande inte registrerats i studier? Orsakerna är flera och av olika magnitud. Vi har kategoriserat fem tänkbara grupper som indikerar olika möjliga orsaker till att sökande inte registrerats i studier:

1. De är inte behöriga till sökt utbildning.
2. De blir utslagna i urvalsprocessen eftersom de inte har tillräckliga betyg eller högskoleprovsresultat.
3. De blir antagna till ett lägre prioriterat utbildningsalternativ, som de inte finner tillräckligt attraktivt, vilket gör att de väljer att inte studera.
4. De väljer helt enkelt att inte studera, trots att de blivit antagna till den utbildning de valt i första hand (i första eller andra urvalsomgången). Studier är ett av flera sysselsättningsalternativ som den sökande strävar mot och studier är långt ifrån alltid det första alternativet, utan kanske snarare ibland ska ses som en försäkran om att ha något att göra om det man egentligen vill göra inte realiserar. Det kan också vara ett sätt att värdera sina meriter, dvs. man testar sina chanser att bli antagen utan egentlig mening att börja studera.

Dessutom är kanske inte förstahandsalternativet alltid ett uttryck för det ”högst prioriterade” intresset – vissa ”vågar” kanske inte söka det de egentligen skulle vilja på grund av för dåliga meriter, andra föredrar kanske något lägre prioriterat alternativ när allt kommer omkring.

5. Vissa har antagits, men begär att få börja studera vid ett senare tillfälle. Ur statistisk synvinkel återkommer de då som registrerade en senare termin. Detta är sannolikt en mindre grupp som i statistisk mening ingår i grupp fyra eller eventuellt i grupp tre ovan.

Inom var och en av grupperna ryms flera orsaker till varför den enskilda individen inte påbörjar högre utbildning. Hur många av de 110 000 som hamnar i respektive grupp är inte heller helt lätt att komma fram till. Många gånger handlar det säkert om kombinationer av olika skäl. En undersökning som har genomförts vid Göteborgs universitet (Balke & Näslund 2002) visar att omkring 15 procent av de antagna vid Göteborgs universitet inte påbörjar någon utbildning. För att reda ut varför vissa antagna inte registrerade sig intervjuades ett 40-tal personer som hade antagits men valt att inte börja utbildningen. Det visade sig att de vanligaste skälen var att man hade ångrat sitt utbildningsval eller att man inte kommit in på sitt förstahandsval, att man prioriterade sin ekonomi eller sitt yrke, att man hade kommit in på en utbildning på en annan högskola eller att man hade problem med att hitta en bostad i Göteborg (Balke och Näslund 2002).

Även att antagningsomgången spänner över en lång tid spelar in. Normalt startar den i april med inskickande av ansökan, följs därefter eventuellt av komplettering av betyg innan första urvalsomgången äger rum i början av juli. Därefter ska den sökande ta ställning till antagningsbeskedet och om hon eller han accepterar eventuellt antagningserbjudande, vill kvarstå som reservsökande eller helt avbryter sökandeprocessen. I augusti tar andra urvalsomgången vid och återigen ska den sökande ta ställning till eventuella antagningserbjudanden. Till sist börjar studierna, för många i mitten av september. Hela processen har då tagit omkring ett halvt år, en utsträckt tidsrymd med många tillfällen att omvärdera de tidigare val som gjorts.

Huruvida skillnaden mellan antalet sökande och registrerade är stor eller liten är inte så lätt att uttala sig om, men en viss skillnad är ofrånkomlig pga. att vissa orsaker till att sökande inte antas är svåra att lösa genom systemförändringar. Det gäller exempelvis behörighetsbrister (grupp 1 ovan) och de som inte är behöriga till sökt utbildning kommer sannolikt alltid att finnas. Möjligen kan tillgodoräknande av reell kompetens eller en sänkning av behörighetskraven bidra till att minska företeelsen, men det för sannolikt med sig andra problem.

Också de som i någon mån ändrat sina önskemål eller av annat skäl väljer att inte studera, trots att de blivit antagna till det alternativ de valt i första hand, är svåra att påverka. Denna grupp (grupp 4 ovan) kan inte direkt rekryteras genom systemförändringar. Detsamma gäller också de som har antagits, men som begär att få börja studera vid ett senare tillfälle (grupp 5 ovan).

Vissa grupper kan dock systemförändringar bidra till att underlätta för. Det gäller dem som blir utslagna i urvalsprocessen då de inte har tillräckliga betyg eller högskoleprovsresultat (grupp 2 ovan). Det gäller också dem som blir antagna till ett lägre prioriterat utbildningsalternativ, som inte är tillräckligt lockande, vilket gör att de väljer att inte studera (grupp 3 ovan). För båda dessa grupper av sökande är fler utbildningsplatser den åtgärd som kan öka deras möjligheter att bli antagna och i förlängningen påbörja studier. En naturlig fråga är då på vilka utbildningar antalet utbildningsplatser behöver utökas för att ”fånga upp” dessa grupper – en fråga som vi återkommer till i nästföljande kapitel.

Hur stora är då de olika grupperna? Vi har försökt identifiera de olika grupperna (dock ej grupp 5 som inte låter sig fångas med hjälp av sök- och antagningsstatistiken) bland de sökande till utbildning

vid universitet och högskolor höstterminen 2007. Med utgångspunkt från sökandeuppgifter på individnivå för samtliga sökande till hösten 2007 har det varit möjligt att dela upp de ca 104 000 sökande (med fullständiga personnummer) som inte registrerats, i de ovan nämnda grupperna.⁶ Uppdelningen är relativt grov och bör betraktas som indikativ.

Tabell 3. Kategorier av oregistrerade sökande höstterminen 2007

ORSAKER TILL SKILLNADEN MELLAN TOTALA ANTALET SÖKANDE OCH REGISTRERADE	ANTAL	ANDEL AV SAMTLIGA OREGISTRERADE SÖKANDE
1. Obehöriga sökande	21 100	20 %
2. Konkurrensslagna behöriga sökande (inte antagna överhuvudtaget)	17 900	17 %
3. Sökande som har erbjudits lägre prioriterat utbildningsalternativ	19 300	19 %
4. Valde att inte studera, trots antagning till första valet	45 400	44 %
5. Begäran om anstånd med studiestarten (grupp 5 ligger i grupp 4, då de ur statistisk synvinkel uppträder som de i grupp 4, dvs. de har antagits, men dyker inte upp som registrerade)	–	–
Totalt	103 700	100 %

Som framgår är det en relativt stor andel, 44 procent, av de sökande som inte registrerats, som i någon mening valt det själva (grupp 4). Även gruppen obehöriga sökande (grupp 1) är relativt stor, 20 procent. I det ena fallet har de sökande antagits till det utbildningsalternativ de önskade i första hand, men de har ändå valt att inte studera. I det andra fallet har de sökt utbildningsalternativ och förefaller vilja studera på utbildningar som de inte är behöriga till. Dessa grupper är svåra att göra något åt i termer av förändrat utbildningsutbud. Sammantaget tyder resultaten på att 64 procent av de sökande som inte registrerats, motsvarande 66 500 sökande, är sökande som av olika skäl är svåra eller närmast omöjliga att få till att studera genom att förändra utbudet av högskoleplatser. Ur det perspektivet förefaller de resterande drygt 37 000 sökande (grupp 2 och 3) som inte registrerats, som en relativt begränsad grupp. Det är dessa sökande som genom ett förändrat utbildningsutbud sannolikt skulle kunna rekryteras i större utsträckning. Exkluderas grupp 1 och 4 från de sökande utgör de sökande som återfinns i studier 84 procent av samtliga sökande, vilket bättre speglar den faktiska skillnaden mellan antalet sökande och registrerade. Denna andel får i sammanhanget betraktas som hög.

Hittills har vi tittat på alla sökande, men i många sammanhang är det mer intressant att enbart titta på nya sökande (sökande som inte studerat tidigare), då denna grupp står för nytillskottet till högskolan. Tittar vi på skillnaden mellan antalet nya sökande och nya registrerade så är den relativt sett större för nya sökande än för hela gruppen sökande. Av nya sökande hade 50 procent börjat studera, medan motsvarande andel var 65 procent i hela gruppen sökande.

⁶ Uppgifterna på individnivå om sökande inför höstterminen 2007 stämmer inte alltid exakt med uppgifterna i det Statistiska meddelande som rör samma population, men mönstret är detsamma. Att vissa antalsuppgifter skiljer sig åt har att göra med att flera saker gällande ansökningar, registreringar, personnummer och behörighet förändras kontinuerligt under såväl antagningsprocessen som under kommande hösttermin.

Drygt 46 000 av de 92 000 nya sökande hösten 2007 börjar således inte studera. När de oregistrerade nya sökande fördelas på de fem tidigare använda orsaksgруппerna framträder följande bild.

Tabell 4. Kategorier av oregistrerade sökande utan tidigare studier höstterminen 2007

ORSAKER TILL SKILLNADEN MELLAN ANTALET NYA SÖKANDE OCH REGISTRERADE	ANTAL	ANDEL AV SAMTLIGA OREGISTRERADE NYA SÖKANDE
1. Obehöriga sökande	12 900	28 %
2. Konkurrensutslagna behöriga sökande (inte antagna överhuvudtaget)	9 000	19 %
3. Sökande som har erbjudits lägre prioriterat utbildningsalternativ	10 200	22 %
4. Valde att inte studera, trots antagning till första valet	14 100	31 %
5. Begäran om anstånd med studiestarten (grupp 5 ligger i grupp 4, då de ur statistisk synvinkel uppträder som de i grupp 4, dvs. de har antagits, men dyker inte upp som registrerade)	–	–
Totalt	46 100	100 %

Bland nya sökande som inte registrerats finns 31 procent i grupp 4, dvs. de som i någon mening valt att inte börja studera. Det är en lägre andel än bland samtliga sökande, vars motsvarande andel är 44 procent. Av de nya sökande var 28 procent obehöriga, medan 20 procent var det bland samtliga sökande. Totalt är det 59 procent av nya sökande som inte registrerats som är svåra att göra något åt i termer av förändrat utbildningsutbud. Det är en lägre andel än bland samtliga sökande (64 procent). När det gäller de grupper som genom förändrat utbildningsutbud sannolikt skulle kunna rekryteras i större utsträckning (grupp 2 och 3) så utgör de grupperna en större andel av nya sökande (41 procent), än av samtliga sökande (36 procent). Exkluderas grupperna 1 och 4 från de nya sökande, höjs andelen nya sökande som återfinns i studier från 50 till 71 procent av de resterande nya sökande, vilket bättre speglar den faktiska skillnaden mellan antalet nya sökande och antalet nya registrerade.

Sammantaget har sannolikt ett förändrat utbildningsutbud större betydelse som rekryteringsverktyg för nya sökande än för samtliga sökande. Samtidigt är det uppenbart att det finns en väsentligt större andel obehöriga bland nya sökande än bland samtliga sökande, och att andelen som själva valt att inte studera, trots att de antagits på sitt förstahandsval, är lägre bland nya sökande än bland samtliga sökande.

Beskrivning av grupperna

Effekterna av ett förändrat utbildningsutbud återfinns alltså sannolikt bland sökande inom gruppen 2 – de konkurrensutslagna till alla utbildningsval – och inom gruppen 3 – de som antagits men tackat nej till lägre prioriterade alternativ. Vilka platser – på vilka utbildningsinriktningar och på vilka lärosäten – som skulle få sökande i dessa grupper att i högre utsträckning registreras återkommer vi till i nästföljande kapitel. Det kan dock redan nu vara intressant att beskriva de fyra olika gruppernas egenskaper med avseende på några faktorer. I tabellen nedan redovisas könsfördelningen och åldersfördelningen i de olika grupperna. Dessutom redovisar vi andelen inom varje grupp som bara sökt ett alternativ samt andelen som sökt kurs respektive program inom grupperna. I den första tabellen redovisas hela grupperna; i den andra tabellen ingår bara sökande utan tidigare högskolestudier.

Tabell 5. Beskrivning av sökande höstterminen 2007

	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4	Alla sökande
Antal personer totalt	21 098	17 901	19 257	45 447	293 641
KÖN					
Andel kvinnor (%)	61	74	66	65	64
Andel män (%)	39	26	34	35	36
ÅLDER					
Andel <21 år (%)	22	30	42	25	26
Andel 22–25 år (%)	17	21	26	21	27
Andel 26–34 år (%)	25	25	20	28	24
Andel 35– år (%)	36	24	12	26	23
ANTAL SÖKALTERNATIV					
Andel med enbart ett alternativ (%)	56	44	0	37	30
SÖKALTERNATIVETS FORM¹					
Andel med kurs som förstahandsalternativ (%)	42	26	24	64	57
Andel med program som förstahandsalternativ (%)	57	72	74	36	42

¹ Att andelarna med kurs respektive program inte alltid summerar till 100 procent beror på att sökande i några fall inte sökt något alternativ i första hand.

De olika grupperna ovan är kategorier av sökande som ej registrerats:

- Grupp 1: obehöriga sökande
- Grupp 2: konkurrensutslagna sökande – behöriga men ej antagna till någon utbildning
- Grupp 3: konkurrensutslagna i förstahandsvalet, nej-tackare till alternativ lägre prioriterade än förstahandsvalet
- Grupp 4: nej-tackare till förstahandsvalet

Tabell 6. Beskrivning av sökande utan tidigare studier höstterminen 2007

	Grupp 1	Grupp 2	Grupp 3	Grupp 4	Alla sökande
Antal personer totalt	12 871	8 974	10 193	14 089	92 374
KÖN					
Andel kvinnor (%)	56	73	64	59	60
Andel män (%)	44	27	36	41	40
ÅLDER					
Andel <21 år (%)	34	52	68	67	58
Andel 22–25 år (%)	22	22	20	17	20
Andel 26–34 år (%)	22	15	8	9	12
Andel 35– år (%)	22	11	4	7	10
ANTAL SÖKALTERNATIV					
Andel med enbart ett alternativ (%)	46	34	0	26	18
SÖKALTERNATIVETS FORM¹					
Andel med kurs som förstahandsalternativ (%)	31	9	11	33	22
Andel med program som förstahandsalternativ (%)	67	90	88	67	78

¹ Att andelarna med kurs respektive program inte alltid summerar till 100 procent beror på att sökande i några fall inte sökt något alternativ i första hand.

De olika grupperna ovan är kategorier av sökande som ej registrerats:

- Grupp 1: obehöriga sökande
- Grupp 2: konkurrensutslagna sökande – behöriga men ej antagna till någon utbildning
- Grupp 3: konkurrensutslagna i förstahandsvalet, nej-tackare till alternativ lägre prioriterade än förstahandsvalet
- Grupp 4: nej-tackare till förstahandsvalet

Är det då något som utmärker de två grupper som vi utpekat som särskilt intressanta i detta sammanhang? Vad gäller grupp 2 – de konkurrensutslagna sökande, dvs. de behöriga sökande som inte registrerats eftersom de inte är antagna till någon utbildning, så är könsmönstret den kanske mest utmärkande egenskapen. I grupp 2 är en ovanligt hög andel kvinnor, oavsett om man tittar på hela gruppen eller på gruppen utan tidigare högskolestudier, 74 respektive 73 procent. Det tyder på att kvinnor i någon mån konkurrerar ut varandra. Det är också en ganska hög andel i grupp 2 som enbart har ett sökalternativ, 44 procent i gruppen 2 totalt och 34 procent av sökande utan tidigare högskolestudier i gruppen 2.

De som antagits men tackat nej till ett lägre prioriterat alternativ än förstahandsalternativet – grupp 3 – har relativt hög andel unga sökande. I grupp 3 totalt är 42 procent av de sökande under 22 år (att jämföras med 26 procent av samtliga sökande), i grupp 3 utan tidigare högskolestudier är motsvarande andel 68 procent (att jämföras med 58 procent av samtliga sökande utan tidigare studier). Föga förvånande finns inga sökande i grupp 3 med enbart ett sökalternativ – villkoret för denna grupp är ju att de antagits till ett lägre prioriterat alternativ.

Vad gäller sökalternativets form framgår det också tydligt av ovanstående tabeller att sökande inom grupp 2 respektive 3 i betydligt högre utsträckning än övriga söker program snarare än kurs. Det kommer också att synas i redovisningen gällande valda utbildningsinriktningar i nästa kapitel.

Utvecklingstendenser

Skillnaden mellan antalet sökande och registrerade hösten 2007 har närstuderats. Det har inte varit möjligt att studera utvecklingen med samma upplösning. För att studera utvecklingen har vi använt oss av statistik som Högskoleverket uppdrar åt SCB att årligen publicera i Statistiska meddelanden (SM) avseende sökande och antagna till högskoleutbildning.

Som konstaterats tidigare återfanns knappt två av tre sökande hösten 2007 i studier samma höst, dvs. andelen registrerade sökande var knappt två tredjedelar av alla sökande. Under perioden hösten 2000 till hösten 2007 har denna andel pendlat omkring 60 procent, med den högsta noteringen hösten 2007. Den relativa skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade förefaller inte ha ökat under senare år, utan snarare minskat något.

Tabell 7. Totalt antal sökande till, och registrerade på, högskoleutbildning samt andelen registrerade av det totala antalet sökande, per höst 2000–2007

Höst	Sökande	Registrerade	Andel registrerade %
2000	283 331	160 004	56
2001	268 563	162 622	61
2002	284 403	174 591	61
2003	291 672	177 490	61
2004	293 882	171 939	59
2005	289 528	166 707	58
2006	263 671	156 040	59
2007	291 540	181 771	62

Tittar vi istället på de nya sökande, dvs. de som inte studerat tidigare, är utvecklingen snarlik, men andelen registrerade av de nya sökande är lägre, mellan 43 och 49 procent, med en viss uppgång under senare år.

Tabell 8. Totalt antal nya sökande till, och registrerade på, högskoleutbildning samt andelen nya registrerade av det totala antalet nya sökande, per höst 2000–2007

Höst	Nya sökande	Nya registrerade	Andel nya registrerade sökande %
2000	109 986	46 970	43
2001	100 940	48 485	48
2002	100 130	47 760	48
2003	97 057	47 095	49
2004	98 391	45 366	46
2005	98 500	44 689	45
2006	88 415	42 392	48
2007	91 500	44 625	49

De oregistrerade sökande höstarna 2000–2006 har inte kunnat delas upp i potentiella orsaksgrupper på det sätt som gjorts för oregistrerade sökande hösten 2007. Emellertid är den procentuella skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade (både totala antalet och antalet nya) relativt stabil över tid, vilket kan tyda på att de olika gruppernas andel av oregistrerade sökande också är relativt stabila.

Utbildningsinriktning och lärosäte i sökandes val

Förstahandsval av utbildning bland sökande inför höstterminen 2007

Det finns flera olika skäl till att sökande inte registreras på utbildning vid universitet och högskolor. En del av orsakerna fångas upp i föregående avsnitt. Sökande som är obehöriga till sökt utbildning och sökande som tackar nej till sitt förstahandsalternativ är inte enkelt påverkbara genom ett förändrat utbud av utbildning. De sökande som däremot inte har registrerats som en följd av att de inte antagits – trots att de är behöriga – har i någon mån konkurrerats ut från vald utbildning (och valt lärosäte). Detta är alltså de sökande vi ovan benämnt grupp 2. Sannolikt skulle andelen registrerade öka i denna grupp med utökade platser på de utbildningar som gruppen valt. Vi har därför närmare studerat vilka utbildningsval (och lärosätesval) som är överrepresenterade bland de ca 18 000 sökande som tillhörde denna grupp inför höstterminen 2007.

Totalt utgör denna grupp 7 procent av de behöriga sökande. Det innebär att de är överrepresenterade som förstahandssökande till alla utbildningsinriktningar där de överstiger 7 procent av det totala antalet behöriga förstahandssökande. För att möjliggöra en rimligt överskådlig analys har utbildningsinriktning kategoriserats i 68 kategorier, där yrkesexamensprogrammen utgör egna kategorier, medan andra utbildningar återfinns i bredare kategorier om ämnesområden (SUN-inriktning på 2-siffernivå). På så sätt fångas utbildningar som inte tillhör yrkesexamensprogrammen sämre, eftersom såväl populära som mindre populära utbildningar kan rymmas inom en och samma kategori. I tabellen nedan redovisas de utbildningsval i första hand, där de ”utkonkurrerade” sökande (grupp 2) är kraftigast överrepresenterade.

Tabell 9. Utbildningsval i första hand där grupp 2 är kraftigt överrepresenterad

	Behöriga sökande	Grupp 2 andel % (antal)	Behöriga sökande utan tidigare studier	Grupp 2 utan tidigare studier andel % (antal)	Sökandetryck¹
Djursjukvårdarexamen	273	44 (120)	200	50 (100)	4,5
Barnmorskeexamen	482	34 (162)	12	58 (7)	2,4
Tandhygienistexamen	773	33 (258)	541	35 (187)	2,6
Sjuksköterskeexamen	6 747	30 (2 049)	4 540	34 (1 538)	2,3
Psykoterapeutexamen	78	28 (22)	1	0 (0)	2
Sjukgymnastexamen	2 165	26 (557)	1 384	30 (409)	5,2
Socionomexamen	6 386	25 (1 593)	3 969	30 (1 205)	3,2
Dietistexamen	576	24 (140)	364	29 (105)	10,6
Specialistsjuksköterskeexamen	3 625	24 (873)	81	31 (25)	1,7
Läkarexamen	4 101	23 (928)	1 983	27 (527)	6,8
Totalt alla utbildningsval	268 790	7 (17 901)	78 523	11 (8 974)	

¹ Sökandetrycket står för antalet förstahandssökande per antagen och är hämtade ur det statistiska meddelandet om sökande och antagna höstterminen 2007.

De behöriga sökande som inte har antagits till någon utbildning höstterminen 2007 (och därmed heller inte registrerats) har i stor utsträckning – relativt behöriga sökande totalt – i första hand sökt yrkesexamensprogram med relativt högt sökandetryck (det vill säga program med många sökande per antagen). De har således konkurrerats ut från relativt populära yrkesexamensprogram, och kanske även från andra utbildningsval som de prioriterat lägre, eftersom de inte blivit antagna till någon utbildning.

Tre av de ovanstående programmen är påbyggnadsutbildningar: barnmorskeexamen, psykoterapeutexamen och specialistsjuksköterskeexamen. Det först- och sistnämnda fallet kräver tidigare sjuksköterskeutbildning, medan psykoterapeutexamen kräver tidigare psykolog-, läkar- eller socionomutbildning. Flera sökande i denna grupp är sannolikt redan aktiva i ett yrke, och det kan också förklara varför en högre andel i denna grupp än bland de sökande totalt enbart sökt ett alternativ (se tabell 5 och 6 ovan). Utbildningsinriktningarna ovan är också i många fall kraftigt kvinnodominerade – det är därför inte förvånande att andelen kvinnor i grupp 2 är högre än bland de sökande totalt (se tabell 5 och 6 ovan).

Det är inte någon stor skillnad mellan sökande i grupp 2 totalt och sökande i grupp 2 utan tidigare högskolestudier. Förvånande nog har flera av de sökande utan tidigare högskolestudier inom grupp 2 också haft någon av påbyggnadsutbildningarna som förstahandsalternativ. Möjligen har de den behörighetsgivande tidigare utbildningen från annat land än Sverige.

En annan grupp i vilken förstahandsvalen är av särskilt intresse för att bedöma behovet av platser är de sökande som erbjudits ett lägre prioriterat alternativ än förstahandsvalet men som tackat nej till detta. Det är den grupp vi valt att kalla grupp 3 ovan. Det kan, som redan diskuterats, finnas en mängd skäl till varför sökande i denna grupp tackar nej till de utbildningsalternativ de erbjuds, men sannolikt skulle sökande i denna grupp i högre utsträckning registrera sig om de erbjöds plats på sitt förstahandsalternativ. Vi redovisar därför också de utbildningsval i första hand där sökande i denna grupp är kraftigast överrepresenterade.

Tabell 10. Utbildningsval i första hand där grupp 3 är kraftigt överrepresenterad

	Behöriga sökande	Grupp 3 andel % (antal)	Behöriga sökande utan tidigare studier	Grupp 3 utan tidigare studier andel % (antal)	Sökandetryck ¹
Dietistexamen	576	34 (197)	364	39 (142)	10,6
Veterinärexamen	769	31 (236)	468	35 (166)	7,2
Sjukgymnastexamen	2 165	29 (634)	1 384	32 (438)	5,2
Psykologexamen	2 810	28 (796)	1 080	35 (379)	5,2
Arkitektexamen	1 233	26 (325)	667	32 (213)	4,1
Tandläkarexamen	904	26 (237)	548	31 (170)	5,0
Brandingenjörsexamen	236	25 (60)	167	30 (50)	3,3
Läkarexamen	4 101	24 (994)	1 983	32 (631)	6,8
Djursjukvårdarexamen	273	22 (60)	200	24 (47)	4,5
Logopedexamen	539	22 (119)	274	26 (70)	3,9
Totalt alla utbildningsval	268 790	7 (19 257)	78 523	13 (10 193)	

¹ Sökandetrycket står för antalet förstahandssökande per antagen och är hämtade ur det statistiska meddelandet om sökande och antagna höstterminen 2007.

Återigen är överrepresentationen i förstahandsval kraftigast på yrkesexamensprogram med högt sökandetryck (även om det till viss del är en följd av kategoriseringen av utbildningsinriktningar). Dock är det i högre utsträckning fråga om längre yrkesexamensprogram (veterinär, psykolog, arkitekt, tandläkare, brandingenjör, läkare, logoped) med generellt sett ännu högre sökandetryck som förstahandsval för grupp 3. En del av de sökande i denna grupp tycks alltså ha en stark preferens för en viss (ofta längre) utbildning med högt sökandetryck, och när de inte antas till denna tackar de nej till lägre prioriterade alternativ. Det kan självfallet också finnas andra skäl till att sökande i denna grupp inte registreras; bland annat kan vissa ha påbörjat studier inom samma utbildningsinriktning utomlands (läkarutbildning i Danmark är ett sådant exempel). Men det är sannolikt att andelen registrerade skulle öka med utökade platser på ovanstående populära utbildningar. Också här liknar sökande utan tidigare högskolestudier gruppen totalt, i fråga om utbildningspreferenser.

Förstahandsval av lärosäte bland sökande inför höstterminen 2007

Analyserar man på liknande sätt överrepresentationen i grupp 2:s och grupp 3:s förstahandsval av lärosäte relativt alla behöriga sökande framträder en tydlig bild av att valt lärosäte i mycket hög utsträckning återspeglar vald utbildning. Sökandet till olika lärosäten är med andra ord starkt beroende av vilka utbildningar som erbjuds på respektive lärosäte.

I topp för grupp 2 – i meningen förstahandsval av lärosäte där grupp 2 är kraftigt överrepresenterad jämfört med alla behöriga sökande – hamnar Sophiahemmet högskola, Ersta Sköndal högskola, Röda Korsets högskola och Karolinska institutet. Här finns också flera av de utbildningsinriktningar som i hög utsträckning söks i första hand av grupp 2: barnmorskeexamen, sjuksköterskeexamen, specialistsjuksköterskeexamen och läkarexamen. Det är inga större skillnader mellan grupp 2 totalt och sökande inom gruppen utan tidigare högskolestudier.

I topp för grupp 3 återfinns Gymnastik- och idrottshögskolan, Handelshögskolan i Stockholm, Karolinska institutet, Sophiahemmet högskola och Sveriges lantbruksuniversitet. Även här återspeglas till stor del eftersökta utbildningar inom gruppen: sjukgymnastexamen, läkarexamen, logopedexamen, djursjukvårdarexamen och veterinärexamen. Handelshögskolan i Stockholm kan emellertid inte direkt kopplas till någon av de utbildningsinriktningar där grupp 3 är kraftigast överrepresenterad jämfört med alla behöriga sökande – inriktningar som söks vid Handelshögskolan döljs nog i stor utsträckning i de breda kategorierna ”företagsekonomi, handel och administration” samt ”samhälls- och beteendevetenskap”. Det är inte heller med avseende på grupp 3 någon större skillnad mellan gruppen totalt och de sökande som ej tidigare har studerat i högskolan. Dock är SLU kraftigt överrepresenterat som förstahandsval främst bland sökande utan tidigare högskolestudier.

Registreringsalternativ bland sökande höstterminen 2007

Det är svårt att avgöra hur viktigt förstahandsvalet är för de sökande, inte minst eftersom det självfallet skiljer sig åt mellan olika individer. För ovanstående grupp – de som inte registrerat sig på ett lägre prioriterat alternativ som de antagits till – framstår det som viktigare än för de sökande som påbörjar studier på ett lägre prioriterat alternativ. Även vad gäller de registrerade kan det emellertid vara intressant att få en uppfattning om hur viktigt en viss utbildningsinriktning eller ett visst lärosäte verkar vara.

Tabell 11. Registreringsalternativ bland sökande höstterminen 2007

	Sökande utan tidigare studier	Andel %	Sökande med tidigare studier	Andel %	Alla behöriga	Andel %
Ej registrerade	33 256	42	49 349	26	82 605	31
Registrerade på förstahandsalternativet	30 636	39	99 046	52	129 682	48
Registrerade på samma ämne och lärosäte	3 227	4	10 098	5	13 325	5
Registrerade på samma ämne men annat lärosäte	3 887	5	16 958	9	20 845	8
Registrerade på annat ämne men samma lärosäte	3 893	5	6 295	3	10 188	4
Registrerade på annat ämne och annat lärosäte	3 624	5	8 521	4	12 145	5
Totalt	78 523		190 267		268 790	

Den största andelen av alla behöriga sökande, 48 procent, registreras på sitt förstahandsval. Det innebär att av alla behöriga sökande som registreras så registreras 70 procent på sitt förstahandsval. Ungefär en tredjedel registreras inte alls: 31 procent av alla behöriga sökande inför höstterminen 2007 registrerades inte. Bland sökande utan tidigare högskolestudier är den andelen högre: 42 procent av de sökande utan tidigare studier registreras inte.

Det intressanta i detta sammanhang är emellertid vad övriga registreringsalternativ – de sökande som inte är registrerade på sitt förstahandsalternativ men som ändå är registrerade på någon utbildning – har gjort för val. Bland alla behöriga sökande är sökande som registrerats på något annat alternativ än förstahandsalternativet relativt jämnt fördelade över de olika kategorierna. Det finns dock en lite högre andel som är registrerade på samma ämne som förstahandsalternativet men annat lärosäte. Gör man skillnad mellan sökande utan och sökande med tidigare studier ser man att det är i ”fortsättargruppen” som andelen registrerade på samma ämne, men annat lärosäte, är större. Bland sökande utan tidigare studier är sökande som registrerats på annat alternativ än förstahandsalternativet jämnt fördelade mellan kategorierna ovan.

Förstahandsalternativet förefaller således inte uttrycka något helt entydigt, stabilt intresse. Av de behöriga sökande registreras ungefär lika många på ett alternativ som liknar förstahandsalternativet – samma ämne och samma högskola – som på ett alternativ som helt avviker från förstahandsalternativet – annat ämne och annat lärosäte. För de behöriga sökande som tidigare studerat i högskolan tycks ämne vara något viktigare än lärosäte i val av utbildning.

Registreringsalternativ en termin senare

I uppdraget efterfrågas emellertid en redovisning av hur stor del av de sökande som inte registrerats en viss termin som återfinns registrerade på samma utbildningsinriktning och samma lärosäte som det de sökt i första hand en senare termin. För att få en uppfattning om detta redovisar vi nedan registreringsalternativen höstterminen 2007 för sökande till höstterminen 2006 som inte registrerats hösten 2006. I denna redovisning ingår bara sökande utan tidigare högskolestudier. Eftersom en mycket större andel av utbildningarna startar under höstterminerna har vi valt att redovisa läget nästföljande hösttermin istället för nästföljande termin, som ju hade varit våren 2006.

Tabell 12. Registreringsalternativ hösten 2007 relativt förstahandsalternativet hösten 2006 för sökande utan tidigare högskolestudier till höstterminen 2006

Registreringsalternativ höstterminen 2007	Antal	Andel
Registrerade på samma ämne, samma högskola	4 643	10
Registrerade på samma ämne, annan högskola	3 079	7
Registrerade på annat ämne, samma högskola	4 040	9
Registrerade på annat ämne, annan högskola	6 209	14
Ej registrerade	27 064	60
Totalt	45 035	100

Den största andelen av de sökande till höstterminen 2006 som inte registrerades då är inte heller registrerade höstterminen 2007. Av dem som har registrerats är emellertid den största gruppen registrerade på annat ämne och annan högskola hösten 2007 än vad de angav som förstahandsalternativ i sin ansökan inför höstterminen 2006. Det implicerar att de sökande (kanske särskilt sökande utan tidigare högskolestudier) inte har så stabila preferenser som man kanske lätt föreställer sig. Det handlar säkert också om att förstahandsvalet inte är ett så entydigt och enkelt val som man även det lätt föreställer sig. Både varierande intressen såväl inom som utom högre utbildning och strategiska överväganden gör valet komplicerat, vilket också belyses av den ganska stora grupp behöriga sökande som tackar nej till sitt förstahandsalternativ varje hösttermin (höstterminen 2007 rörde det sig totalt om 45 447 personer, varav 14 089 var sökande utan tidigare högskolestudier).

Det bör påpekas att ovanstående tabell inte innehåller någon information om sökande eller ansökningar till höstterminen 2007. Flera av dem som inte registrerats har sannolikt inte heller sökt till höstterminen 2007. Av dem som registrerats på annat ämne och annat lärosäte hösten 2007 jämfört med vad de haft som förstahandsalternativ hösten 2006 kan förstås flera också ha bytt förstahandsalternativ i sin ansökan inför höstterminen 2007. Men det kan även finnas personer i denna grupp som gjort samma val i första hand även inför höstterminen 2007, men som antagits och registrerats på ett lägre prioriterat alternativ.

Något fler finns registrerade på annat ämne men samma högskola än på samma ämne men annan högskola hösten 2007 jämfört med hur förstahandsalternativet såg ut inför höstterminen 2007, men skillnaden är ganska liten (4 040 jämfört med 3 079) och det är svårt att dra några slutsatser utifrån den. Vi vet heller ingenting om vilka lärosäten eller ämnen det handlar om, och inte heller om sökandes bostadsort eller eventuella flyttningar.

Alternativ sysselsättning för sökande som inte påbörjar utbildning

I föregående avsnitt framgick det att omkring 40 procent av de personer som sökte en högskoleutbildning höstterminen 2007 inte registrerade sig på någon utbildning. I det här avsnittet försöker vi med hjälp av registerdata reda ut vad de personer som söker men inte påbörjar någon utbildning ägnar sig åt istället – om de finns i arbete eller om de har någon annan känd sysselsättning. För att ge en bakgrund börjar vi dock med en kort redogörelse för de vanligaste alternativa sysselsättningarna i befolkningen. Vi har valt att fokusera på unga vuxna eftersom de utgör merparten av dem som studerar eller som skulle kunna rekryteras till högre utbildning.

Alternativa sysselsättningar bland unga vuxna – en generell bild

Omkring 3,5 procent av befolkningen ägnade sig åt högskolestudier på grundnivå höstterminen 2007. Andelen studerande var som högst bland 21–24-åringarna – i den åldersgruppen läste 26 procent vid högskolan. Bland 19–20-åringarna var motsvarande andel knappt 15 procent och bland 25–29-åringarna 13 procent. I de äldre åldersgrupperna varierade andelen studerande från knappt 1 procent till 4,5 procent. Det kan noteras att andelen studerande i olika åldrar har legat på ungefär samma nivåer under hela 2000-talet.⁷

Vad ägnar sig då de personer som inte studerar vid högskolan åt? För att undersöka vilka huvudsakliga sysselsättningar unga vuxna har utgår vi från den indelning som används i Arbetskraftsundersökningen (AKU). I AKU görs en åtskillnad mellan personer som hör till arbetskraften – och som kan vara i arbete eller arbetslösa – och personer som står utanför arbetskraften, till exempel studerande, pensionärer, hemarbetande, värnpliktiga och långvarigt sjuka.⁸

Unga vuxna i arbetskraften

Enligt AKU från det tredje kvartalet 2008 hörde 75 procent av 20–24-åringarna och nära 90 procent av 25–34-åringarna till arbetskraften, vilket innebär att de var antingen sysselsatta eller arbetslösa. Med sysselsatt menas att man är arbetstagare, egen företagare eller medhjälpare i ett företag som tillhör någon i hushållet. Uppgiften gäller en viss vecka (referensvecka) och säger inget om hur långvarigt eller omfattande arbetet är, förutom att det finns en lägre gräns på en timme under referensveckan. AKU från tredje kvartalet 2008 visar att 68 procent av 20–24-åringarna och 85 procent av 25–34-åringarna – räknat på hela befolkningen i samma ålder – var sysselsatta. Den

⁷ Högskoleverket, Årsrapporten 2008.

⁸ AKU genomförs av SCB varje månad med hjälp av telefonintervjuer med ett representativt urval av befolkningen. Se Arbetskraftsundersökningen 2008 på <www.scb.se> för utförligare metodresonemang och definitioner.

genomsnittliga överenskomna arbetstiden per vecka bland 20–24-åringarna och 25–34-åringarna var 34,5 respektive 38,2 timmar. Till de sysselsatta räknas också studerande som arbetar vid sidan om studierna. Under det tredje kvartalet 2008 utgjordes knappt 14 procent av de sysselsatta i åldern 16–24 år av studerande på hel- eller deltid och de arbetade i genomsnitt omkring 17 timmar i veckan.⁹

Statistiken visar också att 9,8 procent av 20–24-åringarna och 4,9 procent av 25–34-åringarna i arbetskraften var arbetslösa under motsvarande tidsperiod. Med arbetslös menas att man har varit utan arbete under referensveckan men att man har sökt arbete och att man kunde arbeta under referensveckan eller inom två veckor från referensveckans slut. Det innebär bland annat att studerande som har sökt arbete och som på väg att avsluta sina studier kan räknas som arbetslösa.¹⁰

Grupper utanför arbetskraften

Personer som varken arbetar eller är arbetslösa räknas till dem som står utanför arbetskraften. En del av dessa personer är studerande. Förutom högskolestudier finns det flera andra utbildningsformer som riktar sig till vuxna. Hösten 2007 deltog till exempel 40 000 personer i kvalificerad yrkesutbildning.¹¹ Ytterligare några procent av de unga vuxna studerade på folkhögskola, deltog i svenska för invandrare eller gick någon annan utbildning på dagtid. En enkätundersökning som Ungdomsstyrelsen har genomfört visar att ungefär 40 procent av 20–24-åringarna och 20 procent av 25–29-åringarna hade någon form av studier – inklusive högskolestudier – som huvudsysselsättning under 2007.¹²

Andra grupper som inte räknas till arbetskraften är bland annat värnpliktiga, hemarbetande, pensionärer och långvarigt sjuka. Bland de unga vuxna är till exempel några procent försäkrade med sjukpenning och sjuk- och aktivitetsersättning (SA). År 2007 hade 5,2 procent av 20–24-åringarna sjukpenning och 2,2 procent hade SA. I åldersgruppen 25–29 år hade 8,5 procent sjukpenning och 2,3 procent SA. Det kan noteras att det är en lägre andel än i åldersgruppen 30–64 år, där andelen med sjukpenning respektive SA var 12,3 procent.¹³

Slutligen finns det en relativt betydande andel unga som varken arbetar, studerar, söker arbete eller har någon annan känd sysselsättning. Det uppmärksammades i en statlig utredning där det framgick att 8 procent av ungdomarna i åldern 16–24 år befann

⁹ Arbetskraftsundersökningen 2008.

¹⁰ Arbetskraftsundersökningen 2008.

¹¹ Högskoleverket, 2008. *Universitet och högskolor: Högskoleverkets årsrapport 2008, Rapport 2008:19 R*.

¹² Ungdomsstyrelsen, 2007. *Unga med attityd: Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie 2007*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2007:11.

¹³ Ungdomsstyrelsen, 2008. *Ung idag: En beskrivning av ungdomars villkor*, Ungdomsstyrelsens skrifter 2008:5.

sig utanför både arbetsmarknaden och utbildningsväsendet år 2001.¹⁴ Även Ungdomsstyrelsen har behandlat problemet med utanförskap. Enligt den senaste rapporten fanns det år 2006 omkring 90 000 ungdomar i åldern 20–25 år – eller 14 procent av hela åldersgruppen – som varken hade arbetat eller studerat under året. Enligt Ungdomsstyrelsen saknade majoriteten av dessa ungdomar dessutom försörjningsstöd.¹⁵

Alternativ sysselsättning bland sökande hösten 2006

Så här långt kan vi konstatera att unga vuxna som inte studerar vid högskolan kan ha flera alternativa sysselsättningar: De kan delta i andra studieformer, de kan arbeta, de kan söka arbete, de kan vara sjukskrivna, de kan göra värnplikten eller de kan helt sakna en känd sysselsättning. Vi övergår nu till att med hjälp av registerdata undersöka vad de som har sökt en högskoleutbildning, men som av olika skäl inte registrerar sig på någon utbildning, har för alternativa sysselsättningar.

Det är dock inte oproblemiskt att få fram sådan information eftersom det endast finns ett fåtal uppgifter om alternativa sysselsättningar i de registerdata som Högskoleverket har bearbetat. Dessutom är informationen inte helt ny utan de senaste uppgifterna som finns att tillgå gäller sökande höstterminen 2006. Uppgifterna kan ändå ge vissa ledtrådar när det gäller vilka alternativa sysselsättningar som är vanligast bland de sökande som inte registrerar sig på någon utbildning.

Den information som har gått att få fram är i vilken utsträckning som de sökande har flyttat till ett annat län, varit sysselsatta (enligt AKU:s definition), bytt huvudsaklig arbetsgivare eller fått barn (det vill säga om det har tillkommit minst ett barn i åldern 0–3 år i hushållet som personen tillhör). Det rör sig med andra ord om ganska grova mått på ett begränsat antal alternativa sysselsättningar. Det finns däremot inga uppgifter om till exempel andra studieformer, arbetslöshet, värnplikt, sjukskrivning eller föräldraledighet. Det innebär att det inte går att få en heltäckande bild av de sökandes alternativa sysselsättningar.

Ytterligare ett problem med de uppgifter som finns är att de inte alltid sammanfaller tidsmässigt med höstterminen 2006. När det gäller information om sysselsättning går det bara att se om personen var sysselsatt i november månad 2006 och inte hur långvarig eller omfattande sysselsättningen var. Uppgiften om byte av län och ny arbetsgivare gäller läsåret 2005/2006 och uppgiften om det har tillkommit ett barn i hushållet gäller hela år 2006. Det går alltså inte att veta när under året som personerna flyttade till ett annat län, bytte arbetsgivare eller fick barn.

Alternativa sysselsättningar bland sökande hösten 2006

Vi börjar med att studera samtliga sökande höstterminen 2006. Totalt var det drygt 263 000 personer som sökte till högskolan den terminen. Av de sökande var det omkring 163 000 – eller 62 procent – som registrerade sig på en utbildning och ungefär 100 000

¹⁴ SOU 2003:92.

¹⁵ Ungdomsstyrelsen, 2008. *En analys av ungas utanförskap*.

som inte registrerade sig. Som vi såg i föregående avsnitt beror glappet mellan sökande och registrerade på att vissa sökande är obehöriga, på att en del sökande inte blir antagna och på att ytterligare ett antal inte tar sin plats i anspråk trots att de erbjuds en plats. Oavsett skälet till att man inte börjar studera är det intressant att undersöka vad de sökande som inte registrerar sig ägnar sig åt istället.

Tabell 13 visar att nära tre fjärdedelar av de sökande som inte registrerade sig på en utbildning hösten 2006 var sysselsatta och att drygt 40 procent hade bytt jobb. Däremot var det endast 7,4 procent som hade bytt län och 2,6 procent som hade fått barn. Om vi jämför andelarna med de sökande som registrerade sig på en utbildning framgår det att det var en något mindre andel som hade bytt jobb (38 procent) och fått barn (1,8 procent). Det var dessutom en mindre andel – drygt hälften – av de registrerade som var sysselsatta. Att det ändå var en ganska hög andel sysselsatta kan bero på att många studenter har arbete vid sidan av studierna. Eftersom det saknas uppgifter om hur omfattande sysselsättningen var går det dock inte att fastställa om det rör sig om deltidsarbete eller inte.

Slutligen var andelen som hade bytt län nästan dubbelt så hög bland de sökande som registrerade sig på en utbildning jämfört med de sökande som inte registrerade sig (14 procent mot drygt 7 procent). Det är dock inte särskilt förvånande med tanke på att många registrerade studenter börjar studera på annan ort och ibland också i ett annat län.

Tabell 13. Alternativa sysselsättningar bland alla sökande ht 2006 (procent)

	<i>EJ REGISTRERADE</i>	<i>REGISTRERADE</i>
Sysselsatt	73,3	54,4
Bytt jobb	41,5	38,0
Bytt län	7,4	14,2
Nytt barn i hushållet	2,6	1,8
Totalt antal	100 458	163 216

Sammantaget pekar alltså uppgifterna i tabell 13 på att de som inte registrerade sig på en utbildning hösten 2006 i hög utsträckning var sysselsatta istället. I det avseendet skiljer de sig också från dem som registrerade sig på en utbildning. I mindre utsträckning hade de sökande som inte registrerade sig bytt jobb eller fått barn, och här var dessutom skillnaden mindre om vi jämför med dem som var registrerade på en utbildning.

Skillnader mellan nya sökande och sökande som har studerat tidigare

Som nämndes i föregående avsnitt är det ofta intressant att skilja mellan sökande som inte tidigare har deltagit i högre utbildning och sökande som redan studerar eller har studerat vid högskolan. Det är också fallet när det gäller alternativa sysselsättningar. Det

är till exempel tänkbart att många i den senare gruppen redan har slutfört en utbildning och därför finns i arbete istället. Det är också möjligt att det är fler i den senare gruppen som har hunnit skaffa barn.

Vi börjar med att studera skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade studenter. Höstterminen 2006 var det drygt 88 000 personer som inte tidigare hade varit registrerade vid högskolan som sökte till högskolan. Av de sökande registrerade sig omkring 43 000 personer – eller 49 procent – på en utbildning. Samma termin sökte drygt 175 000 personer som redan studerade eller hade studerat vid högskolan en utbildning. Av dem registrerade sig nästan 120 000 personer eller 68 procent på en utbildning. Det var alltså en betydligt högre andel av de sökande som redan läste eller hade läst vid högskolan som registrerade sig på en utbildning än vad som var fallet bland nya sökande.

När det gäller alternativa sysselsättningar så visar tabell 14 att den största andelen av de nya sökande som inte registrerade sig – 67 procent – var sysselsatta i november 2006. Som väntat var dock andelen sysselsatta ännu högre bland de sökande som redan studerade eller hade studerat vid högskolan. Av dem som inte registrerade sig var 78 procent i den gruppen sysselsatta. Som nämndes tidigare kan skillnaden bero på att många i den senare gruppen redan har slutfört eller är på väg att slutföra sin utbildning och att de därför arbetar i högre utsträckning än nya sökande gör.

Det var också ganska många av de nya sökande – 47 procent – som hade bytt jobb någon gång under 2005/2006. Det är värt att notera att andelen var lägre bland de sökande som läste eller hade läst vid högskolan tidigare, nämligen 37 procent. Skillnaden skulle möjligen kunna bero på att nya sökande tenderar att vara yngre och att de därmed har en mindre stabil position på arbetsmarknaden.

Däremot var det en något större andel av de sökande som redan studerade eller hade studerat som hade flyttat till ett annat län under 2005/2006 än vad som var fallet för nya sökande – 8,6 procent jämfört med knappt 6 procent. Skillnaden är dock inte särskilt stor och i båda fallen rör det sig om en relativt liten andel som hade bytt län.

Det var en ännu mindre andel av de sökande hade fått barn under året. För nya sökande rörde det sig om drygt en procent och för sökande som redan läste eller hade läst vid högskolan om 3,7 procent. Det var alltså som man kunde förvänta sig en något större andel i den senare gruppen som hade hunnit skaffa barn.

Tabell 14. Alternativa sysselsättningar bland sökande som inte registrerade sig på någon utbildning höstterminen 2006 (procent)

	NYA SÖKANDE	TIDIGARE I HÖGSKOLAN
Sysselsatt	67,0	78,5
Bytt jobb	47,1	37,0
Bytt län	5,9	8,6
Nytt barn i hushållet	1,2	3,7
Totalt antal	45 035	55 423

Sammanfattningsvis kan vi alltså konstatera att nya sökande och sökande som redan studerar eller har studerat skiljer sig åt när det gäller alternativa sysselsättningar. Vår analys av sökande hösten 2006 visar att nya sökande i lägre grad var sysselsatta och att de i mindre utsträckning hade bytt län och fått barn jämfört med sökande som redan studerade eller hade studerat vid högskolan. Däremot hade nya sökande i större omfattning bytt jobb. På grund av problemen med att fånga uppgifter av denna typ – som vi tidigare beskrivit – är det svårt att dra några långtgående slutsatser av ovanstående analys.

Möjligheter att använda sök- och antagningsstatistik som underlag för bedömningar av behovet av högskoleplatser inom skilda utbildningsinriktningar och vid olika lärosäten

Sedan länge har sök- och antagningsstatistik varit ett viktigt underlag för den planering av verksamheten och dimensionering av utbildningsutbudet som lärosätena gör inför kommande verksamhetsperiod. I synnerhet är den typen av underlag viktigt vid beslut om utökning av utbildningsvolymen. Emellertid är verksamheten i stor utsträckning planerad långt innan sökandestatistiken är tillgänglig. Under en höst planeras det nästkommande läsåret och utbildningsutbudet fastställs, vilket i sin tur ligger till grund för bedömningar av lokal- och personalbehov kommande år. Om efterfrågan på utbildning förändras försöker lärosätena naturligtvis att förändra utbildningsutbudet därefter, men förutsättningarna för att helt anpassa sig efter efterfrågan är begränsade, bl.a. av lokal- och personalskäl. Olika utbildningsinriktningar kräver naturligtvis helt olika lärarkompetens och ibland även lokaler och utrustning av helt olika karaktär. Vi har ovan visat att ansökningsprocessen är lång och föränderlig – inte förrän i augusti eller september får man någon riktigt god uppfattning om antalet registrerade, vilket förstås är alldeles för sent för några väsentliga förändringar av utbildningsutbudet.

Lärosätena själva har inte heller så stora möjligheter att förändra antalet platser, eftersom ramarna på många vis sätts av regering och riksdag. Det sker dels ganska detaljerat gällande en del utbildningar, såsom konstnärliga utbildningar och läkarutbildningen, dels i mer allmänna termer genom regleringsbrev. I regleringsbrevet för budgetåret 2008 avseende universitet och högskolor m.m. sägs t.ex. att ”den högre utbildningen ska svara mot studenternas efterfrågan och även mot arbetsmarknadens behov.”¹⁶ Studenternas efterfrågan är alltså inte den enda hänsyn som ska tas i förändringar av utbildningsutbudet utan även arbetsmarknadens behov, vilket sök- och antagningsstatistiken inte ger någon information om.

Däremot ger sök- och antagningsstatistiken viss information om studenternas efterfrågan. Vår analys har också försökt isolera en ”reell” efterfrågan, dvs. fall där ett förändrat utbildningsutbud sannolikt skulle få effekter på andelen registrerade. Två grupper identifierades som särskilt intressanta i detta sammanhang – dels behöriga sökande som konkurrerats ut från utbildning och inte antagits till något alternativ, dels behöriga sökande som konkurrerats ut från sitt förstahandsval och tackat nej till lägre prioriterade alternativ. Sökande inom dessa grupper skulle sannolikt registreras i högre utsträckning om antalet platser på de utbildningar de valt i första hand utökades. De utbildningar det handlar om är framför allt yrkesexamensprogram med relativt högt söktryck, såsom program som leder till läkar-, dietist-, veterinär- och djursjukvårdarexamen. Också påbyggnadsutbildningar är relativt sett populära bland

¹⁶ Regeringsbeslut II:28, 2007-12-19.

dessa sökande, såsom program som leder till barnmorske- och specialistsjuksköterskeexamen. De lärosäten som relativt sett är översökta i dessa grupper återspeglar utbildningsvalen – det handlar om lärosäten som erbjuder flera av de populära utbildningarna såsom Sophiahemmet högskola, Karolinska institutet och Sveriges lantbruksuniversitet.

En utökning av platserna på ovanstående utbildningar (mer utförligt redovisade i kapitel 2 ovan) skulle sannolikt ha en viss effekt på skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade. Dock kan förstås preferenser och efterfrågan bland de sökande förändras både som en följd av förändrade attityder och beteenden och som en följd av en förändrad omvärld, t.ex. förändrad konjunktur och arbetsmarknad.

En viktig slutsats av de analyser som genomförts är att den största gruppen av sökande som inte registrerats sannolikt inte är påverkingsbar genom ett förändrat utbud. Det finns en stor grupp behöriga sökande som tackar nej till sitt förstahandsalternativ och det finns en relativt stor grupp obehöriga sökande. Exkluderas dessa grupper från sökandepopulationen inför höstterminen 2007, registrerades 84 procent av de sökande. För sökande utan tidigare högskolestudier är motsvarande andel 71 procent. Problemet med skillnaden mellan sökande och registrerade är också kraftigt minskande över tid: en mycket hög andel av dem som söker till högre utbildning inför en viss hösttermin återfinns någon gång registrerade vid universitet och högskolor under närmast efterföljande år. Av sökande utan tidigare studier till höstterminen 2003 hade 80 procent registrerats någon gång fram till vårterminen 2008.

Det kan också konstateras, genom analyserna ovan, att ansökan till högre utbildning inte alltid är ett entydigt uttryck för något stabilt intresse. Dels finns en stor grupp som inte påbörjar sina studier trots att de antagits till sitt förstahandsalternativ, dels förefaller inte vare sig ämnesvalet eller lärosätesvalet vara givet för de som registreras på annat alternativ än det de valt i första hand eller som registrerats ett år senare. Det är lika vanligt att man registreras på ett alternativ som liknar förstahandsvalet (samma ämne och samma lärosäte) som att man registreras på ett ämne som starkt avviker från förstahandsvalet (annat ämne och annat lärosäte). Sökandet till högre utbildning kan alltså inte omedelbart och entydigt översättas till intresset för högre utbildning. Det innebär att det är svårt att använda sök- och antagningsstatistiken för planering av utbildningsutbudet även på längre sikt.

Sammanfattning

Avslutningsvis kan vi – utifrån ovanstående analyser – konstatera att skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade är mindre än vad den kan förefalla i delar av sök- och antagningsstatistiken. Det beror på att det finns flera olika grupper av sökande som kan innefattas i eller uteslutas ur populationen, såsom till exempel obehöriga sökande, sökande utan fullständiga personnummer och sökande som redan har studerat vid högskola. Sett över tid är det dessutom en anmärkningsvärt hög andel av sökande utan tidigare studier som någon gång registreras i högre utbildning.

Många sökande som inte registreras i högre utbildning är inte direkt påverkbara genom ett förändrat utbildningsutbud. Det handlar dels om obehöriga sökande som bara genom någon slags förändring av behörighetskrav kan antas och därmed registreras, dels handlar det om den relativt stora grupp sökande som inte registreras trots att de antagits till sitt förstahandsalternativ. Sannolikt konkurrerar högre utbildning i denna grupp med andra sysselsättningar, och registreringsvolymen i denna grupp påverkas således i mycket liten utsträckning av ett förändrat utbildningsutbud.

När det gäller alternativa sysselsättningar bland sökande som inte registrerar sig på någon utbildning är tillgången på registerdata knapphändig. Det går därför bara att få en grov bild av vilka alternativa sysselsättningar som är vanligast. Analysen av sökande höstterminen 2006 visade att de som inte registrerade sig på en utbildning i hög utsträckning var sysselsatta istället. I det avseendet skilde de sig också från dem som registrerade sig på en utbildning. I mindre utsträckning hade de sökande som inte registrerade sig bytt jobb eller fått barn, och här var dessutom skillnaden mindre om vi jämför med de sökande som hade registrerats på en utbildning.

Möjligheterna är begränsade att använda sök- och antagningsstatistik som underlag för bedömningar av behovet av högskoleplatser. Det beror delvis på att sök- och antagningsstatistiken finns tillgänglig långt senare än då verksamhetsplanering med avseende på utbildningsutbud, personal, lokaler och utrustning måste ske. Det beror också på att sökandestatistiken inte direkt kan översättas till efterfrågan – analyserna ovan visar både på att många sökande inte påbörjar utbildning trots att de erbjudits det de efterfrågade och på att det är svårt att tolka förstahandsalternativet som något stabilt intresse i termer av såväl utbildningsinriktning som lärosätesval.

Vi har emellertid i analyserna ovan försökt identifiera sökande där förstahandsvalet sannolikt i större utsträckning står för en reell efterfrågan på just den utbildningen. Det handlar om konkurrensutslagna sökande – dels de som inte antagits till någon utbildning, dels de som inte antagits till sitt förstahandsalternativ och tackat nej till lägre prioriterade alternativ. En utökning av antalet platser på utbildningsinriktningar och lärosäten som dessa grupper valt i första hand skulle sannolikt minska skillnaden mellan antalet sökande och antalet registrerade. I den population vi analyserat var det framför allt yrkesexamenprogram med högt eller relativt högt sökandetryck som var särskilt efterfrågade, t.ex. utbildningar som leder till läkar-, sjuksköterske-, barnmorske-, dietist-, sjukgymnast-, djursjukvårdar-, veterinär-, psykolog- och arkitektexamen. Valet av utbildningsinriktning lyser också tydligt igenom i valet av lärosäten – högt efterfrågade lärosäten var i dessa grupper t.ex. Sophiahemmet högskola, Röda Korsets högskola, Ersta Sköndals högskola, Karolinska institutet, Gymnastik- och idrottshögskolan och Sveriges lantbruksuniversitet.

Sannolikt skulle en utökning av antalet platser på ovan nämnda utbildningsinriktningar och lärosäten öka antalet registrerade. Det är dock svårt att förutsäga konsekvenserna av sådana förändringar i utbildningsutbudet. En förändring i utbudet kan få effekter på sökandebeteendet som är svårprognosticerade. Det är förstärkt möjligt att konkurrensutslagna sökande (de som vi kallat grupp 2 och grupp 3 ovan)

skulle tacka nej till sitt förstahandsalternativ, även om de erbjöds plats där (dvs. de skulle övergå till grupp 4). Ett förändrat utbud kan också tänkas få långsiktiga effekter på sökandebeteendet i flera bemärkelser. Även en föränderlig omvärld kan få effekter på sökandebeteendet som gör att de idag hårt efterfrågade utbildningsinriktningarna blir mindre populära som en följd av förändrade konjunkturer och en förändrad arbetsmarknad till exempel.